

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

De Boskrant

maart-april 1993

2-maandelijks tijdschrift - 23 ste jaargang nr. 2

ISSN 0773 137 X

Afgiftkantoor: 9090 Melle 1

maart - april 1993

issn 0773 173x

2-maandelijks tijdschrift
23ste jaargang

nr. 2

REDAKTIERAAD

H. Beeckman
J. De Schuyter
N. Lust
B. Meuleman
B. Muys
M. Roekaerts
P. Roskams
E. Van Boghout
R. Vanhaeren
M. Van Miegroet
J. Van Slycken
T. Vitse

EINDREDAKTIE

W. Buysse
D. Maddelein
S. Overloop

**VERANTWOORDELIJKE
UITGEVER**

N. Lust

Artikels en berichten

Artikels en berichten kunnen
steeds gezonden worden naar het
adres van de V.B.V. Zij zullen
voor publikatie aan de redaktie-
raad voorgelegd worden.
Gedeeltelijke of gehele overname
is ten alle tijde toegelaten mits
bronvermelding.

BIJDRAGE

jaarabonnement 450,-
studenten 200,-
te storten op P.C.R. 000-1027867-55

REDAKTIONEEL

1

Bosgezondheidstoestand

2

Houtverkoop in domeinbossen

6

Eén specht maakt het bos niet

8

BUITENLAND**Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw**

14

Bos in de Terai in Nepal (2)

17

UIT DE VERENIGING**Verslag Raad van Bestuur**

21

Excursies

22

Beleidsvisie VBV

23

INFO

24

UIT DE PROVINCIE

25

*Foto voorpagina: Vingerhoedskruid (Digitalis
purpurea) in natuurlijke kleurvarianties in de
Vlaamse Ardennen (foto: K. Van Den Berge)*

GEDRUKT OP CHLOORVRIJ 100% POSTKONSUMPTIE KRINGLOOPPAPIER

OP WEG NAAR MEER BOS

Alhoewel het in Vlaanderen steeds nodig zal blijven om te waken over het bosbehoud (denk aan Fenix) wordt het stilaan duidelijk dat de tweede doelstelling van de Vlaamse Bosbouwvereniging, met name de bosuitbreiding, meer aandacht gaat krijgen. De maatschappelijke inrichters, de sociaal-economische toestanden en wetenschappelijke kennis zijn gunstig aan het evolueren om op grote schaal tot nieuw bos te komen.

Het is duidelijk : de maatschappij wenst voor de toekomst een gezond leefmilieu uit te bouwen, waarin het bos een belangrijke rol te vervullen heeft. Dankzij een oordeelkundig ruimtegebruik kunnen zelfs in een dichtbevolkt gewest zoals Vlaanderen een groot aantal gronden vrijkomen die tot bos kunnen omgevormd worden ; elk bos heeft normalerwijze een brede meervoudige functie, maar niettemin kunnen op elke plaats specifieke doelstellingen nagestreefd worden.

De 115 ha bos die in Vlaanderen reeds aangelegd werden, waarvan 34,55 in het kader van de braakligging en 80 ha met gewone subsidies van de Vlaamse Gemeenschap, een aantal kleinere bebossingen, zoals de 8 ha in Huise in het kader van de ruilverkaveling, alsook enkele belangrijke projecten voor de nabije toekomst, zoals Lommel (150 ha), Grimbergen (70 ha), Alveringen (30 ha) en Houthalen (50 ha) stemmen hoopvol.

De Vlaamse bevolking wenst meer bos. Op "lange" termijn moet er naar gestreefd worden om 30 % van de oppervlakte met bos bezet te hebben. Pas onder deze omstandigheden kan het bos optimaal bijdragen om te voldoen aan de vereisten inzake milieubescherming, houtproductie, recreatie, natuurbehoud, landschappelijke waarde, enz.

De uitdaging is gesteld. De realisatie ervan zal nog veel energie vergen. Het maatschappelijk draagvlak moet nog vergroot worden. Overleg met alle belanghebbenden is een dringende noodzaak, ten voordele van alle partijen. Zogenaamde tegenstanders uit het verleden moeten samen een plan voor de toekomst uitbouwen om aldus terzelfdertijd de natuur te dienen, allerlei economische belangen te vrijwaren en de ganse maatschappij te begunstigen. Er moet uitgemaakt worden, waar bij voorkeur bos moet komen en welk bos dat moet zijn. Er moet gezocht worden welke middelen daartoe moeten ingezet worden. Ruilverkavelingen, grondbanken, aangepaste wetgevingen kunnen in grote mate stimuleren.

Waar een wil is, is een weg. Meer bos zal er in Vlaanderen maar komen als het door de maatschappij voldoende ondersteund wordt en als er voldoende voorlopers zijn die deze gedachte en noodzaak met alle kracht willen concretiseren. We lijken op de goede weg te zijn.

N. Lust

DE BOSGEZONDHEIDSTOESTAND IN HET VLAAMSE GEWEST

In de loop van de jaren '80 werd in de meeste Europese landen gestart met het opmaken van een jaarlijkse inventaris van de bosgezondheidstoestand. De direkte aanleiding daartoe was de algemene bezorgdheid over het fenomeen 'zure regen' en de daaraan gekoppelde bedreiging van de gezondheidstoestand van de bossen. De jaarlijkse beschrijving van de toestand waarin de bossen verkeren en het trachten op te sporen van trends in de evolutie daarvan, is een eerste stap naar een beter begrip van het fenomeen. Sinds 1987 is deze inventarisatie een verplichting voor de 12 EG-landen als gevolg van een Verordening die de bescherming van de bossen tegen luchtverontreiniging beoogt. Daarnaast wordt door 33 Europese landen (waaronder de 12 EG-landen) en Canada en de V.S. medewerking verleend aan een programma van de Verenigde Naties rond hetzelfde thema, het 'International Cooperative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests'. In 1992 maakten 28 landen in het kader van dit programma een jaarlijkse bosgezondheidsinventaris op. Tussen beide programma's bestaat een nauwe samenwerking en sinds 1992 wordt een gemeenschappelijk rapport over de bosgezondheid in de participerende landen uitgegeven (zie BK nr. 1 - 1993).

Systematisch netwerk

In 1992 werd in het Vlaamse Gewest de zesde jaarlijkse bosvitaliteitsinventaris opgemaakt. De gegevens worden verzameld door een steekproef in een systematisch netwerk van 8x8 km. In de loop van de voorbije 5 jaren verdwenen 4 proefvlakken om diverse redenen uit de steekproef, zodat

er van de oorspronkelijke 46 nog 42 proefvlakken overblijven, met in totaal 1008 bomen. Van deze 42 proefvlakken maken er 10 deel uit van het paneuropese 16x16 km netwerk. Sinds 1991 is het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap belast met deze opdracht. Voor het uitvoeren van de terreinwaarnemingen wordt nauw samengewerkt met de Dienst Waters en Bossen.

Criteria

In elk proefvlak wordt het bladverlies en de verkleuring van de bomen beoordeeld. Op het terrein worden de schattingen van het bladverlies uitgevoerd in trappen van 5 %. Bij de rapportering worden de resultaten van deze beoordeling uitgedrukt als het percentage bomen dat in de respectievelijke bladverlies- of verkleuringsklassen valt (tabel 1). Bomen worden als 'beschadigd' genoteerd wanneer ze meer dan 25 % bladverlies vertonen..

Klasse	Bladverlies of verkleuring %	Mate van bladverlies of verkleuring
0	0-10	geen
1	11-25	licht
2	26-60	matig
3	> 60	sterk
4	100	dood

Tabel 1: Bladverlies- en verkleuringsklassen

Hoewel internationaal in principe dezelfde methodiek gehanteerd wordt, blijken er in de praktijk toch kleine of grotere verschillen voor te komen, zodat vergelijking van resultaten uit de verschillende landen met de nodige voorzichtigheid moet gebeuren.

Soort	Gezond		Risicobomen		Beschadigd						Beschadigd	
	0-10 %		11-25 %		matig 26-60 %		sterk > 60 %		dood 100 %		totaal	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Beuk	26.2	21.4	45.2	64.3	26.2	11.9	2.4	0.0	0.0	2.4	28.6	14.3
Zomereik	37.6	20.0	50.0	55.9	11.8	22.9	0.6	0.6	0.0	0.6	12.4	24.1
Gewone den	27.1	24.5	61.8	60.3	11.1	14.8	0.0	0.2	0.0	0.2	11.1	15.2
Corsicaanse den	28.3	15.0	55.9	61.7	15.8	23.3	0.0	0.0	0.0	0.0	15.8	23.3
Totaal	32.2	21.5	54.9	61.2	12.7	16.8	0.2	0.2	0.0	0.3	12.9	17.3

Tabel 2: Blad- / naaldverlies bij enkele belangrijke boomsoorten in het Vlaamse Gewest

Achteruitgang

In 1992 werd 17.3 % van de onderzochte bomen als beschadigd genoteerd, inclusief 0.3 % afgestorven exemplaren (tabel 2). In 1991 bedroeg dit percentage beschadigde bomen nog 12.9 %. Het aandeel beschadigde bomen komt hierdoor op zijn hoogste peil sinds de aanvang van de inventarisatie in 1987.

Jonge bestanden (< 60 j.) vertonen over het algemeen minder schade (14.7 %) dan oudere bestanden (22.7 %).

Er wordt geen wezenlijk verschil vastgesteld tussen loofboom- en naaldboomsoorten. In de eerste groep worden 17.4 % bomen met meer dan 25 % bladverlies genoteerd, inclusief 0.4 % dode exemplaren, bij de naaldbomen 17.1 %, inclusief 0.2 % afgestorven bomen. In vergelijking met 1991 nam de schade echter sterker toe bij de naaldboomsoorten (+ 5.1 %) dan bij de loofboomsoorten (+ 3.6 %). Er worden echter duidelijke verschillen in de gezondheidstoestand bij de verschillende boomsoorten vastgesteld.

Beuk (*Fagus sylvatica*)

Afgezien van bladverlies en -verkleuring, kunnen aan verzwakte beuken nog tal van andere symptomen vastgesteld worden. Het gaat hierbij o.a. om een abnormaal vertakkingspatroon, waarbij een onregelmatige kroonvorm met speer- of spiesvormig uitstekende takken gevormd wordt, met abnormaal korte, vaak naar boven gekromde twijgen. In het voorjaar kunnen knoppen pleksge wijze niet uitlopen zodat kale stukken aan de twijg ontstaan. Beuk heeft een oppervlakkig wortelstelsel en is dus gevoelig voor windworp; het was een van de meest beschadigde soorten tijdens de voorjaarsstormen in 1990.

In 1992 werd bij 14.3 % van de steekproefbomen meer dan 25 % bladverlies genoteerd, inclusief 2.4 % afgestorven bomen. Bij ongeveer een derde van de bomen werd schade door insecten vastgesteld. Het gaat hierbij in de meeste gevallen om aantasting door de Beukenspringkever. Bij 12 % van de bomen werd schade door schimmels genoteerd.

Zomereik (*Quercus robur*)

De bezorgdheid om deze soort is de laatste jaren sterk toegenomen in verband met de Eikensterfte. Onder deze naam worden een hele reeks van symptomen gegroepeerd, gaande van abnormaal bladverlies en bladverkleuring tot het op korte termijn afsterven van volwassen eiken. Hoewel uit

de bosbouwliteratuur blijkt dat abnormale eikensterfte op zich geen nieuw verschijnsel is, werd in de loop van de jaren '80 in talloze Europese landen melding gemaakt van ernstige schade en sterfte bij eiken, vooral bij Zomer- en Wintereik (*Quercus petraea*). De oorzaken van deze nog niet volledig opgehelderde eikensterfte worden gezocht bij een complex van factoren, waarbij een voorafgaandelijke verzwakking door droogte en insectenaantastingen, in combinatie met vorstschade door de strenge winters in de periode 1984-1986 en infecties door parasitaire schimmels een rol spelen.

Duitse onderzoekers nemen aan dat de huidige problemen binnen een termijn van ongeveer 10 jaar spontaan zullen ophouden, op voorwaarde dat zich geen ongunstige weersomstandigheden voordoen of geen ernstige insectenplagen optreden. Een verdere onzekere factor in deze prognose is de vraag of en zo ja in welke mate luchtverontreiniging het herstel van de verzwakte eiken kan hypothekeren.

In het Vlaamse Gewest werden verschijnselen die in verband gebracht worden met de eikensterfte in talloze bosgebieden waargenomen. Het aandeel beschadigde eiken is in 1992 duidelijk toegenomen ten opzichte van vorig jaar en bedraagt nu 24.1 %, inclusief 0.6 % dode bomen. Aantastingen door insecten, meestal rupsvraat (o.a. Groene eikebladroller), werd bij 58 % van de steekproefbomen vastgesteld. Uitwendig waarneembare schimmelinfecties werden bij 3 % van de bomen genoteerd.

Gewone den (*Pinus sylvestris*)

Symptomen van vitaliteitsvermindering bij Gewone den zijn o.a. het ijler worden van de kroon, een vermindering van het aantal naaldjaargangen aan de twijgen en het afsterven van scheuten. Waar een gezond exemplaar in het vegetatie seizoen 2.5 tot 3 naaldjaargangen aan de twijgen telt, vertonen verzwakte exemplaren er dikwijls slechts 2 of minder. Het ijler worden van de kroon kan bij deze soort echter ook te wijten zijn aan het zogenaamde 'bloei-effect'. Dit verschijnsel, dat steeds in de onderkroon begint, is te wijten aan de vorming van mannelijke bloeiwijzen en is in dit geval dus geen teken van vitaliteitsverlies.

In 1992 steeg het aandeel beschadigde bomen tot 15.2 %, inclusief 0.2 % afgestorven exemplaren. Insectenaantastingen werden bij ongeveer een derde van de steekproefbomen waargenomen. Het ging hierbij meestal om aantasting door de

Naaldverlies bij Gewone den in Hamont-Achel (Limburg)

Gewone dennescheerder (*Tomicus piniperda*). Door het verhoogde aanbod aan broedbomen als gevolg van de stormschade in 1990, zijn de populaties van dit insect in veel bosgebieden toegenomen, echter in veel mindere mate dan aanvankelijk gevreesd werd. Ernstige schade door deze kever werd in de proefvlakken van het meetnet nergens vastgesteld. Schimmelinfecties werden slechts in zeer beperkte mate (1 %) waargenomen in de proefvlakken. Toch werd in 1992 in vele denbossen duidelijke schade door de schimmel *Sphaeropsis sapinea*, oorzaak van scheutsterfte bij Pinus-soorten, vastgesteld.

In het noorden van de provincies Limburg en Antwerpen werden vanaf het voorjaar '92 in verschillende bosgebieden, over een totale oppervlakte van honderden ha, ernstige naaldverkleuring en naaldverlies vastgesteld. Het verschijnsel bleef beperkt tot de armste en droogste standplaatsen. Hoewel aanvankelijk gedacht werd aan een aantasting door Denneschot (*Lophodermium seditionum*), een schimmelinfectie, als primaire oorzaak, moest deze hypothese bij een nauwkeuriger onderzoek verworpen worden wegens een aantal afwijkende symptomen. Een gebrekkige watervoorziening (droge zomers!), in combinatie met een zeer voedselarme standplaats speelden hierbij ongetwijfeld een zeer belangrijke rol. Een verdere aantasting van de aldus reeds verzwakte bomen door diverse parasitaire schimmels heeft waarschijnlijk tot de vastgestelde symptomen geleid. De juiste oorzaak van de merkwaardige bandvormige vergeling van de naalden is echter nog niet opgeklaard.

Corsicaanse den (*Pinus nigra*)

De symptomen van vitaliteitsvermindering zijn meestal gelijkwaardig aan die bij Gewone den.

Gezonde exemplaren tellen 4 naaldjaargangen, verzwakte bomen vaak nog slechts 2. Halverwege de jaren '80 werden vooral in de provincies Limburg en Antwerpen ernstige verzwakkingsverschijnselen en plaatselijke sterfte bij deze boomsoort vastgesteld. Vorstschade en aantastingen door de schimmel *Brunchorstia pinea* lagen aan de basis, waarbij de negatieve invloed van stikstofdeposities mogelijk eveneens een rol heeft gespeeld. Sindsdien is de situatie in de meeste bosgebieden nog niet genormaliseerd.

Het aandeel beschadigde bomen bedraagt momenteel 23.3 % en is duidelijk gestegen ten opzichte van 1991. Insektenaantastingen en schimmel-

infecties werden niet in de proefvlakken van het meetnet gesignaleerd. Net zoals bij Gewone den werden echter in talloze bosgebieden schade door *Sphaeropsis sapinea* waargenomen.

Besluit

De resultaten van de bosvitaliteitsinventaris 1992 tonen aan dat het aandeel beschadigde bomen duidelijk is toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar.

Deze achteruitgang wordt bij de meeste soorten, zowel bij loof- als naaldboomsoorten, vastgesteld. Biotische factoren (insekten, schimmels, ...) en abiotische factoren (weersomstandigheden, luchtverontreiniging, ...) spelen hierbij een rol.

De vastgestelde achteruitgang is mede te wijten aan de relatieve droogte van de afgelopen jaren. In dit verband moet ook gewezen worden op de bedreigingen die een verdroging door een algemene daling van het grondwaterpeil met zich mee kan brengen.

Wat de juiste oorzaak-gevolg relaties in het kader van de bosgezondheidsproblematiek betreft, en meer in het bijzonder wat de juiste rol van de luchtverontreiniging is, kan niet ontkend worden

dat nog talloze vragen onbeantwoord blijven. Het tegendeel zou, in een dermate complex onderzoeksdomein als het bosecosysteemonderzoek, verwonderlijk zijn.

Dat luchtverontreiniging een ernstige bedreiging voor het duurzaam voortbestaan van bossen kan betekenen, staat echter boven alle twijfel verheven. In eigen land is de bossterfte in Lommel, rond de eeuwwisseling, als gevolg van industriële verontreiniging illustratief. In industriegebieden in Polen en voormalig Tsjechoslowakije zijn duizenden ha bos bijna volledig verwoest.

Grootschalige bossterftefenomenen doen zich tot op heden niet voor in Vlaanderen. Uit de resultaten van het verzuringsonderzoek in het Vlaamse Gewest, blijkt echter dat fenomenen als bodemverzuring en het uitloggen van voedingselementen uit de bosbodem, zich ook in onze bossen voordoen. Er mag gevreesd worden dat een voortzetting, of een toename van het huidige verontreinigingsniveau, de gezondheidstoestand van onze bossen op termijn ernstig kan bedreigen.

De reductie van de uitstoot van schadelijke stoffen moet dan ook één van de absolute prioriteiten zijn van een verantwoord milieubeleid.

P. Roskams

Schade aan Gewone den door Dennescheerder

HOUTVERKOOP IN DOMEINBOSSEN HERFST '92

Niemand trekt vandaag de multifunktionele rol van het bos in Vlaanderen en van de domeinbossen (= bossen eigendom van het Vlaamse Gewest) in het bijzonder nog in twijfel.

De wetgeving speelt hierop in (o.a. steun voor openstelling van het bos en voor bebossing met inheemse boomsoorten) en het beheer is erop gericht.

De evaluatie van de mate waarin aan die multifunktionele rol voldaan wordt staat echter nog in zijn kinderschoenen. Slechts voor het luik houtproductie bestaan uitgebouwde statistieken.

Tabel 1 geeft per houtvesterij een overzicht en een analyse van de resultaten van de houtverkopen die in de herfst van 1992 plaats vonden. In 1993 zal behoorlijk veel hout gekapt worden in vergelijking met het jaarlijks kapkwantum uit de periode 1980-1989 namelijk 4.5 m3/ha/jaar ten opzichte van 4.0 m3/ha/jaar. De prijs die per m3 werd geboden lag echter zowat een kwart lager namelijk 938 BF/m3 ten opzichte van 1.294 BF/m3. Enkele significante prijzen betaald op de laatste boomveilingen : grove den met een omtrek van 90-150 cm : 1.000 BF/m3 grove en Corsicaanse den met omtrek 40-90 cm : 500 BF/m3 populier (> 150 cm) : 1.200 BF/m3 zware zaagbeuken (Zoniën) : 4.920 BF/m3

De combinatie van een lage prijs per m3 en een hoog kapvolume maakt dat de inkomsten per hectare in 1993 van het zelfde niveau zullen zijn als in de voorgaande jaren (1989-1993). In vergelijking met de periode 1980-1989 zijn de jaarlijkse inkomsten per hectare echter met 10 % gedaald van 4.658 BF/ha naar 4.218 BF/ha. Indien de bedragen geïndexeerd werden zou het inkomstenverlies nog groter worden.

Tabel 2 toont hoe de volumes die zullen worden gekapt in de loop van 1993 verdeeld zijn over de categorieën loofhout, naaldhout en populier. Tevens wordt een vergelijking gegeven met de situatie in de periode 1980-1989. Uit deze tabel blijkt vooral dat het volume naaldhout procentueel nog is toegenomen t.o.v. het volume loofhout. Dit is wellicht te wijten aan het feit dat in de periode vlak na de tweede wereldoorlog grote oppervlaktes corsicaanse den werden geplant die nu tot hun maximale productie komen. Een andere oorzaak is dat in loofhoutbestanden waarin de stormen van januari-februari 1990 zware voorraadsverliezen veroorzaakten, zeer voorzichtig werd gehamerd (o.a. te Zoniën).

Bart Meuleman

Houtvesterij	Oppervlakte (ha)	Volume (m³)	Inkomsten (miljoen BF)	Volume/ha (m³/ha/ja)	Prijs/m³ (BF/m³)	Inkomsten/ha (BF/ha/ja)	
						1993	1989-'93
Hasselt	2240	14113	7.5	6.3	531	3344	3954
Hechtel	1300	7020	4.1	5.4	585	3157	2896
Bree	1285	9913	6.6	7.7	669	5160	3508
Antwerpen	2076	5213	3.8	2.5	728	1827	1167
Turnhout	1599	5161	4.9	3.2	956	3084	3048
Gent	952	7312	8.7	7.7	1188	9122	3620
Brugge	1014	3011	1.7	3.0	576	1709	855
Leuven	1931	11819	13.4	6.1	1136	6952	4954
Groenendaal	3102	6129	14.5	2.0	2378	4698	6607
Vlaanderen 1993	15498	69691	65.4	4.5	938	4218	4235
Vlaanderen '80-'89				4.0	1294		4658

Tabel 1: Analyse van de resultaten van de verkoop van hout in domeinbossen 1993

Houtvesterij	% loofhout	% naaldhout	% populier
Hasselt	3.2	92.7	4.1
Hechtel	8.7	89.3	2.0
Bree	3.6	81.0	15.0
Antwerpen	22.1	68.3	9.6
Turnhout	7.2	91.4	1.4
Gent	52.3	39.1	8.5
Brugge	32.2	67.8	-
Leuven	44.1	44.9	11.0
Groenendaal	84.3	15.7	-
Vlaanderen	25.6	67.6	6.8
Vlaanderen 1980-'89	35.0	55.0	10.0

Tabel 2: Aandeel van loof- en naaldhout in de in 1993 gekapte volumes

De houtprijs in Vlaanderen wordt sterk beïnvloed door de prijzen op de wereldmarkt.

EEN SPECHT MAAKT HET BOS NIET

Inleiding

De trend naar natuurgetrouwe bosbouw wordt door velen automatisch in verband gebracht met grotere hoeveelheden dood hout in het bos. En wie 'dood hout' zegt denkt al gauw aan paddestoelen en spechten.

Deze bijdrage handelt over spechten. Wat kenmerkt deze groep - zijn alle soorten 'bosvogels'? Welke soorten kunnen of mogen we verwachten? Leidt méér dood hout automatisch tot méér spechten, in aantallen en in soorten? Zijn onze soorten zeldzaam, bedreigd, of algemeen voorkomend? Welke ecologische rol spelen spechten in het ecosysteem bos? Kan, behalve door verhoging van de hoeveelheid dood hout, het bosbeheer hier sturend gaan optreden? Het zijn enkele van de vragen die hieronder kort worden behandeld.

De soorten en hun status

De familie der spechten of *Picidae* is in België vertegenwoordigd door vijf soorten - enkele zeer zeldzame dwaalgasten niet meegerekend. Zij komen alle ook in Vlaanderen voor. Van klein naar groot zijn het de Kleine bonte specht *Dendrocopos minor* (ter grootte van een Huisemus ongeveer), de Draaihals *Jynx torquilla*, de Grote bonte specht *Dendrocopos major*, de Groene specht *Picus viridis*, en de Zwarte specht *Dryocopus martius* (ter grootte van een Zwarte kraai ongeveer).

De Draaihals is een echte trekvogel, die bij ons alleen in het zomerhalfjaar aanwezig is en in Afrika overwintert. Groene en Zwarte specht zijn uitgesproken standvogels, terwijl bij beide bonte spechten zekere trekbewegingen vastgesteld worden. Beide soorten komen wel het ganse jaar door voor; het gaat hier dus om verschuivingen van populaties binnen Europa.

Beschouwd over gans Vlaanderen is de Grote bonte specht ongetwijfeld de meest algemene soort. Plaatselijk (Kempen) is dit de Groene specht, die in de andere streken echter veel zwakker vertegenwoordigd is. De dichtheid van de Kleine bonte specht is niet helemaal duidelijk ten gevolge van zijn onopvallende leefwijze. Wellicht is de soort niet zo ongewoon als doorgaans wordt aangenomen. De meest zeldzame van onze spechten is de Draaihals, die een zeer schaarse en wellicht een niet-jaarlijkse broedvogel is.

Een geval apart is de Zwarte specht, die sinds vorige eeuw zijn areaal vanuit Midden-Europa in

westelijke en noordelijke richting aan het uitbreiden is. Begin deze eeuw werd de soort voor het eerst in Vlaanderen opgemerkt; sindsdien nam het bestand steeds toe, vooral in de Kempen. Zeer recent, met name in de eerste helft van de tachtiger jaren, bereikte deze specht ook Oost- en West-Vlaanderen. Dergelijke recente areaaluitbreidingen en dichtheidstoenames blijven opmerkelijk, maar zijn helemaal niet uitzonderlijk. Analoge fenomenen betreffen bijv. de Merel, de Turkse tortel, de Kramsvogel, de Bosuil, de Houtduif, het Landkaartje (vlinder), de Eikelmuis, het Ree, de Steenmarter en de Vos. De oorzaken ervan zijn niet altijd even duidelijk, en er worden, voor elk van de onderscheiden gevallen, vaak meerdere hypothesen ter verklaring naar voor gebracht.

Globale ecologie en biologie

(naar Kleijn, 1983)

Spechten zijn bosvogels die in hun hele lichaamsbouw aan het hangen aan en klimmen langs verticale structuren en aan het wonen in boomholten zijn aangepast.

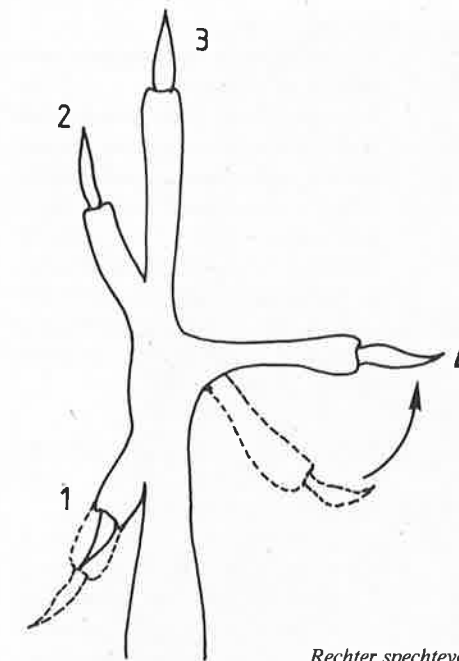
Lichaamsbouw

Bij het klimmen haken de nagels achter oneffenheden in de schors, die voor het mensenoog vaak onduidelijk zijn (cf. beukeschors bijv.). Spechten kunnen niet, zoals Boomklevers, met de kop naar beneden gericht afdalen.

De stamfoerageerders bezitten een zeer bewegelijke vierde teen (een 'keerteen' - zie figuur 1), die, naargelang de positie waarin ze zich bevinden, naar voren, naar achteren of opzij kan worden gedraaid ter verkrijging van een betere greep. Soorten die veel op twijgen naar voedsel zoeken hebben lange tenen en een goed ontwikkelde eerste teen voor het omklemmen van twijgen.

De typische spechtstaart dient bij het klimmen en hakken als stut en is bij soorten waar de belasting groot is steviger gebouwd. Dit geldt ook voor de snavel- en schedelkenmerken, gezien veel soorten hun voedsel verzamelen door in meer of minder zacht hout insecten uit te beitelen.

De tong kan dankzij het extreem verlengde tongbeen ver buiten de snavel worden gestoken om prooidieren uit smalle spleten en gangen te trekken. Bij soorten die goed hakken, ontbreekt de noodzaak tot een extreem lange tong. De eigenlijke tong bestaat uit een al dan niet sterk van

De beweegbare vierde teen is een aanpassing bij het klimmen. Soorten die op dunne twijgen hun voedsel zoeken hebben een goed ontwikkelde teen.

borstels voorziene tongpunt; soorten die voornamelijk mieren eten hebben een kleef tong.

Gedrag

Onze spechtesoorten leven buiten het broedseizoen solitair, en verdedigen, vaak met veel agressie, de belangrijke elementen in hun activiteitsgebied. Roep- en trommelsignalen vervullen een functie bij de verdediging van territoria en bij de communicatie tussen de broedpartners. Geluidsterkte en -frequentie zijn soortspecifiek en vaak situatiegebonden.

Gezien hun agressieve aard en de ook voor soortgenoten levensgevaarlijke snavel, is de synchronisatie van de broedpartners een langdurig proces met een ingewikkeld balts- en territoriumgedrag. Vaste roep- en trommelbomen spelen daarbij een grote rol; hun ligging staat in verband met de nest- en slaapholen. Trommelplaatsen met een grote resonantiewerking (holle stam, dorre tak) worden soms meerdere spechtengeneraties na elkaar benut. Veel gedragsuitingen vertonen ook een sterke binding aan andere natuurlijke bosclementen zoals een kleinschalige menging van verjongings- en sterfteprocessen.

Behalve de Draaihals hakken onze spechtesoorten alle zelf een broedhol. De nestboom is meestal

vanbinnen rot, waarbij een zwakke plek in de harde buitenschil het bouwen mogelijk maakt. Ten gevolge van de concurrentie tussen verschillende hollenbroeders dienen regelmatig nieuwe hollen te worden uitgehakt. Deze concurrentie vindt het hele jaar door plaats gezien de hollen niet alleen als nestplaats dienen, maar ook als slaapplekken.

Gevolgen

Dat spechtesoorten naast elkaar kunnen voorkomen danken ze aan de specialisaties in lichaamsbouw en gedrag. Dit uit zich o.m. in een verticale zonering bij het voedselzoeken, de keuze van de voedselbronnen (cf. hard, zacht of rot hout, plantaardig voedsel, bodembewonende insecten, schorsdimensies), en van de nestplaatsen. Bossen met een menging van structuurelementen en een veelzijdig aanbod van dood hout maken het mogelijk dat zelfs de soorten die slechts in geringe mate in nest- en voedselstrategie verschillen, toch samen kunnen voorkomen. Dat wij nu zelden gebieden aantreffen waar al onze soorten aanwezig zijn, lijkt geen natuurlijke situatie te zijn.

Ecologische indeling (naar Kleijn, 1983)

De meest gebruikte ecologische indeling van spechten is deze naar voedselstrategie; aldus onderscheidt men 'bodemspechten', 'hakspechten', en 'grote spechten'. Van onze spechtesoorten worden de Groene specht en de Draaihals tot de bodemspechten gerekend, de beide bonte spechten tot de hakspechten, en de Zwarte specht tot de grote spechten.

Bodemspechten

De bodemspechten zoeken hun voedsel voornamelijk op de grond. De pootbouw is sterk aan een sprongsgewijze voortbeweging over de bodem aangepast (Groene specht), terwijl de klimstaart afwezig (Draaihals) of zwak ontwikkeld is. Zij leven voornamelijk van mieren, die met een lange kleverige tong worden verzameld, nadat met de snavel een opening in het mierennest is gemaakt. Om grote hoeveelheden dergelijk kleine prooidieren tegelijk te kunnen transporteren bezitten bodemspechten een opslagplaats in de slokdarm. Foerageert de Draaihals in bomen, dan zoekt hij op dunne takken, aan bladeren en in schorsspleten (cf. balanceerstaart, grijpvoet en bijzonder wendbare hals). Voor het maken van hollen is de Groene specht wegens zijn relatief zwakkere snavel op sterk vergaan hout aangewezen; de Draaihals gebruikt bestaande hollen.

De groene specht is een typische bodemspecht.

Bodemspechten bezetten grote territoria, wat met een gering aanbod aan bodeminsekten te verklaren valt. Het geliefkoosde biotoop is open, lichtrijk bos waarin mieren talrijk voorkomen. Grote verschillen in voedselstrategie treden voornamelijk in de winter op: de Draaihal is trekvogel, de Groene specht voedt zich ook 's winters grotendeels met mieren, eerder uitzonderlijk ook met plantaardig voedsel (zaden). Bij streng winterweer is de sterfte vaak groot.

Hakspechten

Hakspechten verzamelen, behalve in de broedtijd, hun voedsel door in minder of meer verrot hout

of in schorsdelen naar hun prooien te hakken en te porren.

Een opslagruimte in de slokdarm ontbreekt, wat in de periode met nestjongen tot veelvuldige voedselvluchten leidt. Hakken is in de broedtijd inefficiënt, omdat daarbij elke prooi afzonderlijk moet worden weggebracht. In deze periode wordt het voedsel verzameld door schors en bladdelen af te speuren, of wordt vliegend gejaagd op grote insecten.

Door te hakken kan een hakspecht storende lagen schors of hout verwijderen en openingen vergroten. Een extreem lange tong zoals bij de bodemspechten ontbreekt, terwijl weerhaakjes op de tongpunt het mogelijk maken allerlei ongewervelden uit gangen en spleten te trekken.

's Winters wordt, vooral door de Grote bonte specht, veel plantaardig voedsel (noten, boomzaden, pitten,...) gegeten, dat daartoe in schorsspleten of takvorken gefixeerd en vervolgens opgehaakt wordt. Aldus ontstaan de typische spechtesmidsen. Wintersterfte blijft dankzij deze voedselstrategie beperkt.

Grote spechten

De Zwarte specht vertegenwoordigt in Europa de groep der 'grote spechten'.

De voedselstrategie houdt zowat het midden tussen deze van beide vorige ecologische groepen.

Zo hebben Zwarte spechten een krachtige snavel en harpoenvormige tong zoals de hakspechten, maar daarnaast is de tong ook kleverig en bezitten zij een voorraadkrop. Zij hakken vooral 's winters naar insecten, bij voorkeur in door schimmels aangetaste dikke stammen en ondergrondse niet bevroren stamdelen met mierennesten, terwijl 's zomers bodemmieren een belangrijke voedselbron vormen.

Spechtesmidse

Ecologische betekenis

De ecologische betekenis van spechten in het bos-ecosysteem is niet gering.

Het feit dat zij in staat zijn tot hollenbouw maakt dat spechten als wegbereider voor andere hollenbroedende soorten een sleutelrol spelen inzake rijke boslevensgemeenschappen.

Door hun nest- en voedselstrategie dragen zij aanzienlijk bij tot de fragmentering en recycling van dood hout. Dergelijke afbraakprocessen leveren bovendien een gans gamma aan (tijdelijke) microsites voor tal van andere organismen.

De plaats van spechten in de voedselketen dient op de juiste manier te worden begrepen. Vaak wordt gesteld dat spechten 'nuttig' zijn omdat ze allerlei 'schadelijke' insecten eten. Behalve het feit dat ook zeer veel 'nuttige' ongewervelden worden buitgemaakt (bijv. spinnen, sluipwespen, mieren), is het zo dat de reële impact van de spechtepredatie op de prooi-populaties doorgaans verwaarloosbaar is. De tijdelijke en lokaal door spechten verhoogde sterfte in de diverse prooi-populaties zal immers, beschouwd binnen de totale sterfteomvang van deze populaties, grotendeels door andere invloeden worden gecompenseerd.

Het is in dit verband passend er op te wijzen, dat aan 'economisch geïnspireerde' vogel- en natuurbeschermingsmaatregelen veelal te hoge verwachtingen worden gesteld. Het is daarom ook tijd het gezichtsveld te verruimen, en deze economische basis om te buigen tot een ecologische.

Beheersmaatregelen

Hoger, bij de algemene bespreking van het gedrag van spechten, zijn reeds een aantal belangrijke aspecten genoemd met betrekking tot het (bos)biotoop. Zoals voor zovele dier-

groepen is ook hier weer een grote structuurdiversiteit essentieel voor het samen kunnen voorkomen van de verschillende soorten. Deze diversiteit zou in principe 'automatisch' tot stand komen bij een natuurgetrouw bosbeheer. Een aantal specifieke, concreet-praktische aspecten kunnen evenwel verder worden toegelicht.

Spechtebomen

Dood of verzwakt zwaar hout is voor al onze spechten gedurende minstens een deel van het jaar een essentieel element van hun biotoop, met name als vindplaats van voedsel en als nestplaats. De vraag hoeveel dood hout er nu precies nodig is op-

Een zware dode beuk als spechteboom.

dat de dichtheid van spechten er niet door gelimiteerd wordt, moet echter onbeantwoord blijven. Onderzoeken in dit verband stuiten telkens weer op de onoverkomelijke verweving van de dode-hout-parameters met andere structuurkenmerken van het betrokken onderzoeksterrein. De respectievelijke bijdragen van deze structuurkenmerken aan de spechtenrijkdom blijft daardoor onduidelijk.

Het behoud van de zogenaamde 'spechtebomen' in het bos is hoe dan ook essentieel. Concreet betekent dit dat niet alleen hier en daar een dood stammetje van 20 - 25 cm diameter blijft staan,

maar dat ook echt zware dode bomen in ruim aantal op stam behouden blijven. Zo heeft de Zwarte specht bijv. een voorkeur voor Beuken met een diameter van 40 cm op een hoogte tussen acht tot twaalf meter. Ook is het voor spechten belangrijk dat deze 'bakens' in hun territorium gedurende langere tijd aanwezig blijven (en dus niet na enkele jaren reeds volledig zijn afgetakeld). Zwaar dood hout laat ook een veel langzamere en complexere afbraaksuccesie toe, wat ook aan méér spechtesoorten levensmogelijkheden biedt. De recente 'eikensterfte' biedt hier onmiddellijk een aantal mogelijkheden. Ook gedeeltelijk vermolmd, maar nog levende bomen dienen niet systematisch uit het bos te worden weggehaald, ook al hebben zij geen enkele commerciële toekomstwaarde meer. Het behoud van deze elementen biedt tegelijk een zekere bescherming tegen ongewenst spechtenbezoek op andere bomen. Met name de Zwarte specht en de Grote bonte specht gaan immers, wanneer alle verzwakte of dode bomen zijn verwijderd, ook gezonde bomen aanvatten.

Bescherming mierennesten

De miereneters onder onze spechten zijn uiteraard gebaat met een rijke mierenstand. Deze kan worden begunstigd door een ijle bosstructuur, aangezien mieren graag veel zon hebben. Bij boswerkzaamheden dient zo mogelijk rekening te worden gehouden met de lokalisatie van bestaande mierennesten. Niet alleen rechtstreekse vernietiging (door uitslepen bijv.) moet vermeden worden, er dient tevens op gewaakt te worden dat de nesten niet van het zonnelicht worden afgesneden (bij opeenvolgende bosverjongingsingrepen bijv.).

Grote structuren

Dat verandering in dichtheden van onze spechten niet altijd eenduidig aan lokale ingrepen te wijten

zijn, leert het verhaal van de Zwarte specht. Dit neemt evenwel niet weg dat meerdere auteurs de (sinds eeuwen) door de mens veroorzaakte wijzigingen aan de bosbiotopen als belangrijkste oorzaak noemen voor de plaatselijk sterk verschillende dichtheden van onze spechtesoorten. Vooral ook de vermindering van een intense afwisseling van 'macrostructuren' (bostypes) maakt dat de ecologische differentiatie binnen de spechtengroep niet kan 'benut' worden. Het feit dat bijv. de Grijskopspecht *Picus canus* en de Middelste bonte specht *Dendrocopus medius* in onze streken al meer dan een eeuw uiterst zeldzame dwaalgasten zijn, wordt daarmee in verband gebracht, net als het steeds zeldzamer worden van de Draaihals.

Streven dus naar een meer gevarieerd natuur- en boslandschap, de boodschap is duidelijk. Bosuitbreiding en extensifiëring van de landbouw zijn 'grove middelen' daartoe, kaderend in de trend tot grootschalige natuurontwikkeling. De natuurontwikkeling in onze bestaande bossen is echter al even belangrijk en dringend.

Koen Van Den Berge

Referentie

Kleijn, K.P., 1983. Soortdifferentiatie bij spechten in relatie tot natuurlijke bosclementen. Het Vogeljaar 31 (2): 95-103.

DE GROOTSTE - DEEL 2

Het allergrootste levende wezen op aarde werd in de vorige boskrant voorgesteld. Op een eervolle tweede plaats komt waarschijnlijk volgend organisme dat, net als nummer één, ook in het bos terug te vinden is.

Volgens recente ontdekkingen van een groep onderzoekers van de universiteit van Colorado

bestaat een trilpopulierbos in de Amerikaanse staat Utah uit welgeteld één individu. Zoals gekend vormt een trilpopulier worteluitlopers die op hun beurt uitgroeien tot bomen en op die manier inderdaad een uitgestrekte oppervlakte in beslag kunnen nemen. Het bewuste woud in Utah bestaat dus in feite uit één enkel exemplaar dat steeds opnieuw via worteluitlopers is uitgegroeid en een oppervlakte inneemt van 400.000 vierkante meter.

DE OUDSTE

Het oudste levende wezen op aarde is een Bristlecone pine (*Pinus aristata*) die groeit in het zuidwesten van de Verenigde Staten. Een exemplaar van deze soort uit de White Mountains van Cali-

fornia heeft 4600 jaarringen. Hoewel sommige mammoetbomen (*Sequoiadendron gigantea*) meer dan 3000 jaar oud zijn, zijn deze toch niet zo oud als de Bristlecone pines.

DE BOTANICA IN DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

Voor de plantenliefhebbers gaat van 13 maart tot 13 juni 1993 een tentoonstelling door over de botanica in de Zuidelijke Nederlanden (einde 15de eeuw-ca. 1650). Deze tentoonstelling belicht de geschiedenis van de plantkunde in de Zuidelijke

Nederlanden (Vlaanderen) aan de hand van o.a. originele plantenatlassen uit die periode. Deze interessante tentoonstelling vindt plaats in het Plantin-Moretus museum, Vrijdagmarkt 22-23 te 2000 Antwerpen. Info : 03/226.93.00.

EVALUATIE MEERJARENPLAN BOSBOUW

Inleiding

Nederland is een relatief bosarm land : ongeveer 10 % van de oppervlakte is bos. Dit betekent echter geenszins dat er geen bosbeleid is. Zoals op nogal veel domeinen is er ook in de bosbouw een duidelijk verschil tussen het meer pragmatisch werkende Vlaanderen (of België) en het meer volgens strikte plannen en regels werkende Nederland. In Nederland bestaat sinds 1986 een Meerjarenplan Bosbouw (MPB). Hierin werd door de Rijksoverheid een bosbeleid op langere termijn uitgewerkt met als hoofddoelstelling : "Het binnen het kader van het totale overheidsbeleid bevorderen van zodanige voorwaarden en omstandigheden, dat het bosareaal in Nederland naar omvang en kwaliteit zo goed mogelijk tegemoet komt aan de in de samenleving bestaande wensen ten aanzien van de functievervulling van het bos, nu en in de toekomst, op een door die samenleving geaccepteerd kostenniveau". Deze hoofddoelstelling werd nader uitgewerkt in volgende doelstellingen :

- " - Het op dezelfde plaats duurzaam in stand houden en ontwikkelen van het bestaande bosareaal.
- Het bevorderen van een zodanig gebruik en beheer van het bosareaal, dat aan bos toegekende functies blijvend en in het algemeen gelijktijdig op dezelfde plaats worden vervuld. In de periode tot het jaar 2000 worden als de belangrijkste functies gezien :
 - * het bieden van mogelijkheden tot openluchtrecreatie ;
 - * het produceren en leveren van hout ;
 - * het in stand houden en ontwikkelen van natuurwaarden ;
 - * het leveren van een bijdrage aan de kwaliteit van het landschap ;
 - * het er voor zorgdragen dat de instandhouding en het functioneren van het bos duurzaam op een maatschappelijk geaccepteerd kostenniveau kunnen plaatsvinden ;
 - * in dit kader wordt gestreefd naar een op den duur zodanige economische basis voor het Nederlandse bosbeheer, dat instandhouding van het bosareaal zoveel als mogelijk uit de opbrengst van marktbaar producten kan worden betaald ;
 - * het uitbreiden van het bosareaal door of vanwege de overheid, het bevorderen van bosuitbreiding door particulieren en het bevorderen van de aanplant van snelgroeiend produktiebos."

In het MPB was ook een evaluatie voorzien na 5 jaar. Dit rapport verscheen eind 1992 en is gratis beschikbaar voor het publiek (1). De lezing van dit rapport levert heel wat interessante informatie op, vergelijkingspunten met de situatie in Vlaanderen en wenselijke (of juist te vermijden) beleidsopties.

Bossamenstelling en -ontwikkeling

Het MPB gaat uit van bosdoeltypen. Er werden 43 (!) verschillende types onderscheiden met elk o.m. een bepaalde verhouding tussen de boomsoorten. Met dit planningsinstrument kan men in principe het gewenste toekomstige aandeel van elk bosdoeltype vastleggen. Parallel daarmee werden streefcijfers voor de samenstelling van het bos in het midden van de volgende eeuw gegeven met als voornaamste :

- stijging areaal gemengd bos (van 23 % naar 60 %)
- stijging areaal Douglas (van 5 % naar 17 %)
- daling areaal lariks en Fijnspar (van 11 % naar 4 %)

Bij de evaluatie komt o.m. naar voor dat het gebruik van de bosdoeltypen in de praktijk weinig bruikbaar is. In feite zijn er te veel als men zinnige synthese wenst te kunnen maken. Het blijkt een tamelijk theoretisch instrument, dat zal moeten worden vereenvoudigd en aangepast.

Geïntegreerd bosbeheer

In het MPB gaat men uit van een geleidelijke toename van de natuurwaarde van het Nederlandse bos, maar streeft men er ook naar de groeiplaatsen produktiemogelijkheden zo te benutten dat bosbedrijven in de toekomst voor zichzelf kunnen zorgen (lees : met minder subsidies). Het nieuwe toverwoord in de evaluatie is "geïntegreerd bosbeheer". Dit beheer "gaat uit van de natuurlijke processen in de bosontwikkeling en voert geen handelingen uit die daarmee in strijd zijn. Het bestaande bos is daarbij het uitgangspunt". Belangrijkste uitgangspunten hierbij zijn kleinschaligheid, voorrang voor de natuurlijke verjonging en de cruciale rol van selectieve dunning als instrument voor bossamenstelling en verjonging. Dit geïntegreerd bosbeheer stapt af van de vlaktegewijze "klassieke" benadering en is tegelijk intensiever (in observatie, vakmanschap) en extensiever (minder ingrepen in het bos). In feite leunt dit

Zomereik, Grove den, Berk : één van de bosdoeltypen in het Meerjarenplan.

model aan bij de Pro Silva-beweging die sinds enkele jaren in verschillende Europese landen (ook in Vlaanderen) actief is en een "natuurgetrouwe bosbouw" propageert. Blijkbaar is de Nederlandse overheid overtuigd van de voordelen van dergelijk beheer. Of de privé-boseigenaars dit nu ook al zijn is nog maar de vraag.

Rentabiliteit privé-bos

Het Nederlandse privé-bos wordt al jarenlang gesubsidieerd. Jaarlijks worden de bedrijfsresultaten voor bosbedrijven groter dan 50 ha gepubliceerd. Voor de laatste 10 jaar valt er slechts twee

maal een positief resultaat te noteren (+ 21 gulden/ha in 1986, + 20 gulden in 1990). Relevant is dat aan de opbrengstzijde ongeveer 1/3 komt van subsidies ; voor 1990 bedroeg de subsidie gemiddeld 133 gulden/ha (-f1- 2.500 F/ha). Bij het toekennen van subsidies wenst men echter meer te gaan in de richting van functiebeloning, d.i. subsidiëring naargelang de gewenste functies van het bos worden vervuld. Voordeel van dergelijk systeem kan zijn een vereenvoudigde administratie en een grotere verantwoordelijkheid en betrokkenheid van de bouseigenaar. Vergelijken we met het in Vlaanderen geldende subsidiesysteem, dan moet vastgesteld worden dat bv. het bevorderen van ongelijkjarigheid, het ouder laten worden van bossen, en natuurlijke verjonging niet of zeer weinig gestimuleerd worden met ons subsidiesysteem. Een aanpassing hiervan, eventueel in de richting van functiebeloning, kan dan ook best worden onderzocht.

Houtproduktie

In het MPB wordt voor de volgende eeuw een zelfvoorzieningsgraad voor hout van 25 % vooropgesteld. Blijkbaar werd

bij het opstellen van het MPB wat met de natte vinger gewerkt want uit inventarisatie in 1991 blijkt dat de staande voorraad 50 % (!) hoger is dan tot voor kort werd aangenomen. Daarenboven is de bijgroei (= aanwas) gemiddeld 9 m³/jaar/ha, waar in het MPB van 5 m³/jaar/ha werd uitgegaan. De houtoogst bedraagt 4,6 m³/jaar/ha. Opstellen van lange-termijnplanning is zeker nodig, maar dient uit te gaan van zo juist mogelijke gegevens. Blijkbaar was dit voor dit onderdeel in Nederland niet het geval. Of het in Vlaanderen veel beter is gesteld met betrouwbare statistieken i.v.m. houtproduktie (zeker in het privé-bos), is twijfelachtig. Het opstellen van be-

heersplannen en bosinventarissen kan hieraan op middellange termijn veel verhelpen.

Natuur in het bos

Voor de bepaling van de natuurwaarden van het Nederlandse bos zal men uitgaan van de "ecosysteemvisie bos". Hierin zal men de nationale uitwerking vinden van het natuurbeleid voor het ecosysteem bos. Een "gebiedsgerichte vertaling en integratie gebeurt in gebiedsvisies". Men maakt onderscheid tussen multifunctioneel bos enerzijds en bos met accent natuur anderzijds. Veel aandacht wordt besteed aan begrazingsexperimenten. Opmerkelijk is dat niet gesproken wordt van bosreservaten. Het lijkt logisch dit voor Vlaanderen wel te doen. Het creëren van een aantal vage categorieën zoals "reservaten in de bosfeer" draagt niet bij tot een efficiënt beleid en beheer en zorgt integendeel enkel voor een onnodige polarisatie tussen de "sectoren" natuurbehoud en bosbouw. Oprichting van bosreservaten in Vlaanderen (op basis van duidelijke criteria) is dan ook nodig, zeker ook om het onjuiste "houthakkersimago" van de bosbouw mee te helpen corrigeren.

Daarnaast is de toepassing van de principes van natuurgetrouwe bosbouw als beleidslijn één van

de krachtigste instrumenten voor de bevordering van de natuurwaarden van het Vlaamse bos.

Besluit

Nederland heeft een (op papier) goed uitgewerkt bosbeleid op lange termijn. Vlaanderen heeft het bosdecreet, dat echter nog minder vertaald is in te realiseren plannen. De evaluatie van het Nederlandse MPB leert echter dat een planning die uitgaat van te theoretische benaderingen of onjuiste gegevens reeds na korte tijd moet worden bijgesteld. Een te dirigistische planning is dan ook niet aangewezen voor Vlaanderen. Belangrijker zijn een goede kennis van de huidige toestand van het bos, duidelijke krachtlijnen voor het beheer (cfr. natuurgetrouwe bosbouw) en vertaling hiervan in een vakkundig beheer door of met hulp van een gespecialiseerde dienst (Waters en Bossen). Bij het opstellen van een lange-termijnplanning voor de bosbouw in Vlaanderen kan men zeker heel wat opsteken uit een gedetailleerde studie van voorbeelden uit het buitenland, zoals het MPB en haar evaluatie.

E. Van Boghout

(1) Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw (147 blz.) Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij - Info-tiek, Bezuidenhoutseweg 73, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag, Nederland.

Het Nederlandse bos produceert meer hout dan gedacht.

BOS EN BOMEN IN DE TERAJ (NEPAL): VROEGER EN NU (2)

In Boskrant nr. 1 1993 werd het eerste deel van dit artikel gepubliceerd.

4. De illegale houthandel

Niet enkel de vraag naar brandhout, de zucht naar nieuwe landbouwgronden en de hoge bevolkingsaan groei brengen de bossen van de Terai onder zware druk. De hiermee verbonden illegale hout-handel heeft ook een belangrijke invloed.

Nepal is onderverdeeld in 75 distrikten waarvan twintig in de Terai zijn gelegen. In een dergelijk distrikt draagt de District Forest Officer een grote verantwoordelijkheid over bossen, bomen en aanverwante aangelegenheden en bezit hij veel macht (ook rechterlijke) waar het boszaken betreft. In de Terai (in tegenstelling met de heuvels) is in praktijk het overgrote deel van alle mankracht en financiële middelen gericht op bescherming van de nog resterende, natuurlijke bosgordel die staatseigendom is. Met uitzondering van de staat, voor wie deze bosgordel een belangrijke bron van inkomsten is, is het voor iedereen strikt verboden om hout te kappen. Veel van de wetgeving in verband met de bescherming van de Terai bossen is verouderd of onuitvoerbaar. In feite schenken deze wetten geen aandacht aan de dagelijkse voedsel-, brandstof- en veevoederbehoeften van de bevolking, vooral als men in aanmerking neemt dat meer dan 90% van de Nepalese bevolking hout gebruikt als brandstof. De nood aan allerlei bosproducten is reeds erg hoog en als gevolg van de bevolkingsaan groei wordt dit steeds nijpender.

Deze 'hout-honger' geeft aanleiding tot verschillende conflicten. Daar hout schaars is, heeft het een hoge marktprijs. Het zijn vooral stammen van goede kwaliteit die erg hoge prijzen bereiken. Doch de wetgeving en controle op de houthandel is helemaal niet waterdicht. Dit gaf aanleiding tot de vorming van een zwarte markt voor zowel brandhout als konstruktiehout. Deze zwarte markt wordt gecontroleerd en in stand gehouden door privé-personen en door ambtenaren van het 'Department of Forest': mensen met geld en macht of met de juiste kontakten. Het eigenlijke 'kapwerk' in de bossen wordt uitgevoerd door arme mensen, waaronder vele *sukumbashi* (landloze boeren), die nabij de jungle wonen. Zij gaan het bos in om brandhout en soms hele stammen te kappen. Dit brandhout wordt dan langs de openbare weg verkocht per 'bari' (een bundel van ± 2 cft (cft = cubic foot, $1 \text{ m}^3 = 35,32$ cft) voor een lage prijs: 10 rupees (12,3 NRs = 10 BF).

De officiële prijs is 80 NRs. Sommigen werken voor eigen rekening, anderen gaan hout kappen in het bos tegen betaling van ongeveer 30 NRs per dag. Naast deze straathandel leveren zij ook aan tussenpersonen die de lading hout dan per fiets aan verder afgelegen dorpen leveren. Zij werken meestal als tussenpersonen voor belangrijke, meestal rijke, Nepalezen of Indiërs. Sommige politici bekostigen hun verkiezingscampagnes via deze houthandel. Het overgrote deel van het in het bos gekapte brandhout vindt zijn weg naar de enorme afzetmarkt Kathmandu waar naast het privé-verbruik vooral de baksteenovens en de tapijtindustrie grote hoeveelheden brandhout verbruiken. Dit brandhout wordt naar Kathmandu vervoerd per vrachtwagen of nachtbus, waarbij het toesteken van wat rupees bij controleposten wonderen kunnen verrichten als de nodige papieren ontbreken ...

Naast brandhout, zijn er ook de illegale kappingen van grote, hoogkwalitatieve houtstammen. Deze worden voornamelijk over de grens naar India gesmokkeld, terwijl slechts een klein aandeel naar Kathmandu gevoerd wordt. Deze tak is meestal professioneler georganiseerd en de smokkelaars beschikken soms over betere wapens en snellere wagens dan het District Forest Office. De manieren om het hout over de grens te krijgen, getuigen soms van veel verbeeldingskracht. Zo werden zeven vrachtwagens van de suikerrietfabriek in Janakpur (overheidskorporatie) tegengehouden tijdens een routinecontrole waarbij onder het suikerriet konstruktiehout van topkwaliteit verborgen was. Deze smokkel is zeer moeilijk te stoppen zolang de Indische regering Nepal niet helpt in de grenskontrolle. Het gebrek aan India's enthousiasme is vooral te wijten aan het feit dat het merendeel van de noord-Indische houtzagerijen volledig draaien op de aanvoer van Nepalees hout. Ook Indische zakenmannen (soms zelf smokkelaars) hebben fantasie: het Nepalese hout dat India wordt binnengesmokkeld, krijgt een Indisch certificaat opgekleefd en wordt heringevoerd in Nepal als Indisch hout waarvoor Nepal met harde munt moet betalen!

Wanneer het illegaal gekapte hout binnen de grenzen van Nepal blijft, is er ook nog een andere, fantasievolle weg om het te verhandelen. Een Nepalese wet zegt namelijk dat men zijn huis kan en mag vervoeren en wederopbouwen. Vele huizen

Houttransport vanuit de Terai op weg naar Kathmandu.

in de Terai zijn van hout gemaakt... In dorpen langs de bosrand komen soms tot twintig maal meer huizen voor dan er families zijn. De meeste huizen zijn in 'aanbouw'. Zo gauw de eigenaar de toestemming heeft verkregen van de District Forest Officer om zijn 'huis' te vervoeren, worden de boomstammen op een vrachtwagen geladen en naar Kathmandu gereden. Gemiddeld kan een vrachtwagen vijf à zes 'huizen' laden.

Een sleutelpositie wordt ingenomen door de District Forest Office en dan vooral het hoofd ervan: de District Forest Officer. Hij is de persoon die alles moet goedkeuren. Dit plaatst hem in een positie van grote macht met de daarbij horende verleidingen. Een District Forest Officer die zijn werk korrekt uitvoert, kan veel positiefs bewerkstelligen voor de bevolking en voor het bosbehoud in een Terai-distrikt. Daartegenover kan een man in deze positie veel, heel veel, bijverdienen om zijn magere loontje aan te vullen. Er zijn gevallen bekend waar de eigenlijke inkomsten veertig maal hoger liggen dan het maandloon.

5. En tenslotte ... de toekomst

Momenteel tracht de regering met westerse financiële en technische hulp de druk op de nog over

blijvende bossen te verlichten door allerlei vormen van privé-bosbouw en gemeenschapsbosbouw (community forestry) te promoten. Dit is een moeizaam doch waardevol proces. De hoofd-doelen zijn: het aanbod aan bosprodukten (vooral brandhout, konstruktiehout en veevoer) duurzaam maken en zo mogelijk verhogen, arbeid creëren en de levenskwaliteit van de plaatselijke bevolking verbeteren. Een hele boterham! Dit tracht men te realiseren via allerlei wegen. Zo worden door de hele Terai grote en kleine privé- en overheidsboomkwekerijen opgezet. De zaailingen worden zowel in privé-, gemeenschaps- als overheidsbeplantingen gebruikt. Het overgrote deel is sissoo (*Dalbergia sissoo* Roxb.), een inheemse en snelgroeiende boomsoort met goede houtkwaliteit. Andere populaire boomsoorten (zowel inheemse als uitheemse) zijn: masala (*Eucalyptus camaldulensis*), teak (*Tectona grandis*), satsal (*Dalbergia latifolia*), badahar (*Artocarpus lakoocha*), siris (*Albizia* sp.), tanki (*Bauhinia purpurea*), khair (*Acacia catechu*) en bakaino (*Melia azedarach*). Tenslotte is bamboe bijzonder populair, vanwege zijn erg snelle groei en de vele toepassingsmogelijkheden.

Om brandhout te sparen, worden houtzuinige kookvuren gepromoot. De mensen worden gehol-

pen bij het aanplanten, beschermen en beheren van hun bomen of bossen. Vooral gemeenschapsbosbouw en de agro-bosbouw krijgen veel aandacht. Beide worden beschouwd als de grote programma-pijlers waaromheen alle andere activiteiten draaien. Het doel van gemeenschapsbosbouw is dat een aantal mensen samen een al dan niet aangeplant bos beheren van A tot Z. Na de doelstellingen duidelijk omschreven te hebben, kan de groep met behulp van het District Forest Office een bos (planten en) beheren en op een duurzame wijze gebruiken. Dit omvat allerlei werkzaamheden zoals het beschermen tegen vee, het op snoeien van de bomen, uitdunnen en tenslotte het kappen van de bomen. De opbrengst, zij het in natura (brandhout, konstruktiehout of veevoeder) of in cash wordt verdeeld binnen de gemeenschap zoals zij zelf verkiezen. Het bos is hun eigendom doch de grond blijft staats-eigendom. Privé-bosbouw is erg belangrijk in de Terai. Vele mensen planten bomen op hun eigendom als bos, als lijnbeplantingen langs velden, wegen en kanalen of als solitaire fruitbomen. Speciaal voor arme boeren die weinig land bezitten, biedt agro-bosbouw een mooie oplossing. Hierbij wordt het planten van bomen gekombineerd met landbouw

gewassen in hetzelfde veld. Een populaire combinatie is sissoo met maïs.

Om dit alles te realiseren, is het nodig de District Forest Office staf te motiveren en te hertrainen in deze nieuwe benaderingswijze en technieken. Zij dienen te evolueren van politiemann tot voorlichter. In plaats van de mensen te bevelen en arresteren, moeten zij de lokale gemeenschap bijstaan in hun beslissingen aangaande gemeenschaps- en privé-bosbouw. Van hen wordt verwacht dat zij de plaatselijke mensen verschillende mogelijkheden duidelijk maken waardoor hun situatie kan verbeteren en hen adviseren bij het nemen van beslissingen. Geleidelijk aan worden ook in meer en meer Terai-distrikten beheersplannen ingevoerd om de nog resterende, natuurlijke bossen zo te beheren dat het behoud verzekerd wordt en dat tegemoet wordt gekomen aan lokale en (gedeeltelijk) nationale behoeften. Dit proces staat nog in zijn kinderschoenen en kan niet op korte termijn gerealiseerd worden. Doch het staat buiten kijf dat beheer van de laatste, natuurlijke Terai-bossen noodzakelijk is, wil men deze behouden.

Misschien dat voor de toekomst, het grootste probleem wordt gevormd door het groeiende aantal

Een rij van 33 vrachtwagens met hout, aangekomen in Kathmandu.

'sukumbashi' (landloze boeren). Gedegradeerde of verdwenen bossen kunnen via agro- bosbouw omgevormd worden tot permanente vestigingsplaatsen voor landloze boeren, terwijl de immigratie vanuit India onder controle moet gebracht worden. Toch moet steeds getracht worden om grote bosontginningen te vermijden. Om het bos op lange termijn te behouden, zal veel afhangen van de impact die family planningskampagnes hebben. J. Westoby merkte eens op : "Forestry is not about trees ... it's about people !"

Aandacht dient uit te gaan naar bewustmaking van zowel ambtenaren als bevolking. Zij dienen te realiseren dat zij de toekomst van Nepal in eigen handen hebben waarbij buitenlandse hulp hen enkel kan assisteren.

6. Bibliografie

- DAHALL, D.R., 1992. *Grasping the Tarai Identity. Himal, May/June p. 17-18, Kathmandu, Nepal.*
 DIXIT, P., 1990. *History of Agroforestry in the Terai : an over view. In : Agroforestry in the Terai, Seminar Proceedings. TCFDP, Hetauda, Nepal.*
 DOBREMEZ, J.F., 1976. *Le Népal, écologie et biogéographie. CNRS, Paris, France.*
 HAGEN, T., 1980. *Le Népal, Royaume de l'Himalaya. Kummerley and Frey, Editions Géographiques, Berne, Switzerland.*
 JACKSON, J.K., 1987. *Manual of Afforestation in Nepal. Nepal- UK Forestry Research Project, Kathmandu, Nepal.*
 MISHRA, H., 1990. *A Wild World That is No More. Himal, Sept/Oct p. 14-15, Kathmandu, Nepal.*
 PEISSEL, M., 1984. *Tiger for Breakfast. Allied Publishers, New Delhi, India.*
 SINGH, G.M., 1966. *History of malaria eradication in Nepal. Journal of the Nepalese Medical Association, vol. 4, nr. 2, p. 158-161, Kathmandu, Nepal.*
 STANTON, J.D.A., 1972. *Forests of Nepal. Hafner Publishing Co., New York, USA.*

ECONEPAL EN HET CENTRUM VOOR AGRO-ECOLOGIE EN ONTWIKKELING

Bij Teeka Bhattarai, een Nepalees met jarenlange ervaring in verschillende gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties, rijpte geleidelijk het inzicht dat hij en sommige van zijn collega's het ontwikkelingswerk doelgericht konden doen verlopen indien ze het volledig zelf, onafhankelijk van een grote instelling, zouden aanpakken. Hij stapte dan ook uit zijn weliswaar goed betalende organisatie en begon met een persoonlijk initiatief. Het was hem meteen duidelijk dat ernstig ontwikkelingswerk aan vorming diende te doen en dat landbouw en bosbouw - in Nepal onlosmakelijk met elkaar verbonden - er een essentieel deel van moesten uitmaken. Vrij snel werd Teeka gesteund door enkele gelijkgezinden. Onder hen bevond zich Filip De Bruyne, een Vlaamse bosbouwer die nu reeds sinds 1985 in Nepal werkt.

V.Z.W.-ECO-NEPAL, Rabotstraat 71, 9000 GENT

Filip engageerde zich om te zorgen voor een deel van de fondsenwerving en betrok er ook zijn vorige werkgever, Emeritus Prof. Jef Schalck, bij. Op zijn beurt nam Jef Schalck zich voor om met diareksen en spreekbeurten te proberen geld bij elkaar te brengen voor het project. Het succes op beide fronten, in Nepal én in Vlaanderen, blijkt sindsdien overweldigend. Het wordt dan ook nodig geacht om over te gaan tot meer gestructureerde vormen van werking. Daarom werd de V.Z.W. ECONEPAL opgericht. De V.Z.W. is pluralistisch en neemt zich voor om ecologisch geïnspireerde ontwikkelingswerken in Nepal te steunen, hiervoor geld in te zamelen en aan begeleidende bewustmaking, ook in Vlaanderen te werken. Wie informatie wenst over deze V.Z.W., kan contact opnemen met

VERSLAG RAAD VAN BESTUUR VAN DE VBV OP 4 MAART 1993

Bosuitbreiding op landbouwgrond

Het EG-beleid inzake het uit productie nemen van landbouwgronden is in wijziging. Dit heeft gunstige gevolgen ten voordele van de bosuitbreiding. De landbouwsector komt zo onder druk te staan om zijn standpunten tegen een actieve bosuitbreiding op uit productie genomen landbouwgronden te versoepelen. Zo is het mogelijk dat een tijdelijke houtteelt op landbouwgrond, met vrijstelling van herbeplantingsplicht, ook op de goedkeuring van de landbouworganisaties zou kunnen rekenen. De raad van bestuur blijft deze materie verder opvolgen.

Basistekst VBV-beleidsvisie

De basistekst voor de VBV-beleidsvisie werd met enkele wijzigingen door de raad van bestuur goedgekeurd.

Week van het Bos

De opening van de Week van het Bos is voorlopig gepland voor zaterdag 9 oktober in de provincie Oost-Vlaanderen. Het thema zal de bosrecreatie zijn.

Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal

Het Educatief Bosbouwcentrum is nu één jaar aan het werken. Het werkingsverslag werd voorgelegd aan de raad van bestuur. Op de planning voor 1993 staat de vernieuwing van de VBV-tentoonstelling "Het bos, een levensgemeenschap".

Groene Hoofdstructuur

De Groene Hoofdstructuur (GHS) is een sectorplan van de sector natuurbehoud. Gedetailleerde kaarten met aanduiding van de natuurkerngebieden en natuurontwikkelingsgebieden zullen verder uitgewerkt worden. De raad van bestuur is van mening dat binnen deze GHS voldoende ruimte moet vrijgemaakt worden voor gerichte bossingen. Een gezonde dialoog met de sectoren landbouw en natuurbehoud is hiervoor noodzakelijk.

Varia

- organisatie van de algemene vergadering op 20/3/93
- verslag vanuit de initiatiefgroep

V.B.V.-ACTIE : ADOPTEER EEN BIBLIOTHEEK !

Sinds de fusie van de gemeenten heeft zowat elke fusiegemeente een eigen openbare bibliotheek uitgebouwd. Naast een hele reeks boeken vindt je er ook een gamma aan tijdschriften over computer, kunst, keuken, tuinieren, macrobiotiek, maar de BOSKRANT ... zelden ! Reden hiervoor is uiteraard het gebrek aan middelen.

Daarom deze actie : er zijn momenteel 308 fusiegemeenten in Vlaanderen. Daarvan zijn er slechts 12 bibliotheken geabonneerd op ons tijdschrift. Graag hadden wij in IEDERE bibliotheek de BOSKRANT te lezen gelegd.

We zoeken dus omonwonden SPONSORS voor onze Vlaamse bibliotheken. Wat dacht U van Uw plaatselijke bibliotheek met een abonnement op de BOSKRANT te verrassen !

Stort dus vandaag nog 450 fr.
op P.C.R. 000-1027867-55 van de V.B.V.,

Geraardsbergse steenweg 267, 9090 Gontrode met de vermelding : bibliotheek en de naam van Uw uitverkoren gemeente.

Heeft Uw bibliotheek al een abonnement of werd die al gesponsord, dan wordt de meest nabijgelegen gemeentelijke bibliotheek de gelukkige ! Uiteraard wordt de naam van de milde adopteur aan Uw uitverkoren bibliotheek medegedeeld. Bovendien wordt de stand van zaken en de lijst met "adoptie-ouders" gepubliceerd in de BOSKRANT.

Dank zij Uw steun kunnen we de V.B.V. en haar doelstellingen onder een ruimer publiek bekend maken !

Alvast dank voor Uw steun,

De Initiatiefgroep van de V.B.V.
(en wij adopteren er al een hele reeks !)

V.B.V.-EXCURSIE OP 16 MEI 1993

Thema :

Historisch-ecologische aspecten van het Bos t'Ename (Oost-Vlaanderen)

Ten oosten van Oudenaarde, op de overgang van de Scheldevallei naar de heuvels van de Vlaamse Ardennen, ligt het Bos t'Ename. Het bos bestaat uit twee boskernen van 46 en 15 ha groot. Deze kernen zijn omsloten door weilanden en akkers die op hun beurt omzoomd zijn door talrijke hagen en knotbomenrijen. Omwille van zijn unieke ligging en de verschillende overgangssituaties (vallei-hellingbos, zoomvegetatie weiland- bos, leem-zandleemgrond, ...) is het Bos t'Ename een botanisch paradijs. Niet minder dan 518 plantensoorten werden er reeds aangetroffen, waarvan 484 in een recente inventarisatie (meer dan 1/3 van de totale Vlaamse flora).

De maand mei is de maand bij uitstek om van deze natuurpracht te genieten. Bosplanten als Gevlekte aronskelk, Maagdenpalm, Boshyacint, bosviooltje (2 soorten), Eénbes, Slanke sleutelbloem, Bosanemoon, ... zijn dan in volle bloei. Ook de faunaelementen laten zich in hun volle pracht horen en zien. Onder de broedvogels treffen we er bijvoorbeeld Fluiter, Nachtegaal, Grote gele kwikstaart, Sperwer en Boomvalk aan. Het gebied is tevens bekend voor zijn diverse soorten amfibieën (o.a. de vier watersalamandersoorten), zoogdieren, dagvlinders, ...

Tijdens de excursie zal elke deelnemer onder de indruk zijn van de natuurelementen in dit prachtige loofbos. Bovendien wordt voor de V.B.V.-excursie het bosverleden geopenbaard door Guido Tack en Pol Van Den Bremt, die er sinds 1984 historisch-ecologisch onderzoek verrichten.

Historische ecologie is de wetenschap die zich bezig houdt met de vraag in hoeverre de geschiedenis van bos- en natuurgebieden (bv. het menselijk gebruik en beheer ervan) mede verantwoordelijk

is voor de hedendaagse verschijningsvorm, samenstelling en ecologische waarde. Belangrijke elementen hierbij zijn historische documenten (nagaan van evolutie in bosoppervlakte, juridisch statuut, gebruik, ...) en huidige vegetatie (weerslag van geschiedenis en gebruik).

Het Bos t'Ename is bijzonder goed gedocumenteerd, gezien het lange tijd eigendom was van de Benedictijnenabdij van Ename. De monniken voerden er het beheer van 1063 tot 1795, waarna het achtereenvolgens werd overgenomen door het Franse, Nederlandse en Belgische regime. Tussen 1851 en 1868 werd het bos tengevolge van de landbouwcrisis (1846 : hongersnood na aardappel- en roggeziekte) op een halve ha na volledig ontgonnen. Later (vanaf 1895-1900) werd het gedeeltelijk herbebost. Het huidige bos bestaat nu nog voor de helft uit wat toen is aangeplant.

Volgende onderwerpen zullen tijdens de excursie wellicht uitgebreid aan bod komen : de relatie tussen ontbossing in het verleden en rekolonisatiesnelheid van planten als Bosbingelkruid en Wilde hyacint ; de evolutie in bepaalde boomsoorten voorkeur (Beuk, Zomereik, Zwarte els, populier, ...) ; het middelhout- en hakhoutbeheer (beheersmaatregelen vroeger en nu, gevolgen voor vegetatie, ...) ; historische gebruiksrechten en hun gevolgen, ...

Praktisch

De excursie gaat door op zondag 16 mei 1993, in de namiddag. Afspraak om 14.00 uur aan de kerk van Ename. Einde voorzien om ongeveer 17.00 uur. Laarzen zijn aangeraden. De excursie is gratis en ook niet V.B.V.-leden zijn welkom. Om de gidsen vooraf op de hoogte te kunnen brengen van de grootte van onze groep wordt gevraagd het V.B.V.-secretariaat te verwittigen van je komst (dit vóór 08/05 op tel. nr. 091/52.21.13). Een niet te missen excursie !!!

PRO SILVA EXCURSIE IN ZONIËN

Zoals in de vorige boskrant werd vermeld gaat een eerste Pro Silva excursie door op zaterdag 24 april in de Reeks van de Kwekerij te Hoeilaart.

Afspraak om 14.00 uur op de parking van het kasteel van Groenendaal, gelegen in de Duboislaan vlakbij de vijvers van Groenendaal en op 500 meter van het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal.

Iedereen is van harte welkom.

Inschrijven kan telefonisch op het nummer 02/657.93.64 of schriftelijk bij het secretariaat van Pro Silva (Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart). Uiterste inschrijvingsdatum : 15 april. Deelname is gratis voor Pro Silva leden ; niet-leden betalen 50 frank ter plaatse.

BELEIDSVISIE-VBV : DISCUSSIEWEEKEND

Van vrijdagavond 18 tot zaterdagavond 19 juni wordt door de VBV een weekend georganiseerd in Meerdaalwoud. De discussies gaan door in het bospaviljoen, er wordt overnacht in de Kluis.

De beleidsvisie van de VBV ten aanzien van thema's als natuurbehoud, bosexploitatie en bosrecreatie zal op dit weekend worden uitgewerkt. Dit zal gebeuren door de deelnemers te confronteren met een aantal konkrete stellingen.

Door de Initiatiefgroep en de Raad van Beheer werd reeds een eerste tekst opgesteld en goedgekeurd. Deze kan als basis voor de discussie dienen. De nota vindt U hieronder terug.

Alle VBV-leden worden vriendelijk uitgenodigd. De kostprijs zal zeer beursvriendelijk worden gehouden (grootteorde 800 BF alles inbegrepen).

Inschrijven kan telefonisch 091/52.21.13 vóór 1 juni. Meer konkrete informatie wordt je dan later toegestuurd.

Voorlopig programma

Vrijdag 18 juni

19.00 Samenkomst bospaviljoen
Eenvoudig avondmaal

20.00 Discussie rond thema bosbouw en natuurbehoud

23.00 Nachtwandeling naar de Kluis

Zaterdag 20 juni

08.00 Ontbijt

09.00 Geleide wandeling in Meerdaalwoud met als thema : bosrecreatie

11.00 Discussie rond konkrete stellingen i.v.m. bosrecreatie

13.00 Middagmaal

15.00 Discussie rond konkrete stellingen i.v.m. bosexploitatie

17.00 Einde + gelegenheid tot gezellig nakaarten

De Beleidsvisie van de Vlaamse Bosbouwvereniging

De Vlaamse Bosbouwvereniging streeft naar bosbehoud, verantwoorde bosuitbreiding, natuurgetrouwe bosbouw en maatschappelijk bosgebruik. Haar werkingsveld betreft zowel de openbare als de private bossen.

Bosbehoud

De VBV streeft onvoorwaardelijk bosbehoud na, binnen de grenzen van de wettelijkheid. Zij inventariseert zoveel mogelijk alle ontbossingen en klaagt illegale bosvernietigingen aan. Elk bos kan immers omgevormd worden en zijn huidige kwaliteit mag geen aanleiding vormen om tot bosvernietiging over te gaan.

Verantwoorde bosuitbreiding

De VBV streeft een verhoging na van de beboste oppervlakte in Vlaanderen en wil de obstakels hiervoor opruimen. Zo moet de wetgeving soepeler gemaakt worden. Dit moet echter gebeuren op basis van democratisch overleg met andere sectoren die aanspraak maken op de open ruimte. Zo mag een bebossing de natuurwaarde van een landschap niet verlagen. De VBV wil bebossingen verwezenlijken inspelend op de marktmechanismen. De bebossingen moeten op een verantwoorde manier gebeuren, dit wil zeggen een natuurgetrouwe bosbouw inleiden en maatschappelijk bosgebruik mogelijk maken.

Natuurgetrouwe bosbouw

De Vlaamse Bosbouwvereniging streeft naar natuurgetrouwe bosbouw. Natuurgetrouwe bosbouw is een samengaan - maar tevens een aparte visie - tussen enerzijds de natuurlijke processen binnen een ecosysteem en anderzijds maatschappelijke verzuchtingen en menselijk beheer gericht op houtproductie en recreatie. Het wordt gepromoveerd zowel naar het openbare als naar het private bosbezit toe. Bosreservaten zijn voor de natuurgetrouwe bosbouw van onmisbaar wetenschappelijk belang om het beheer te kunnen toetsen.

Maatschappelijk bosgebruik

De mens heeft het recht het bos te gebruiken, onder andere voor recreatie. Het bos is er dus voor de mens en niet omgekeerd. Nochtans wordt opgemerkt dat het kleine Vlaamse bosareaal zwaar onder druk staat van hoge aantallen bezoekers. Het bos mag dus niet het slachtoffer worden van zijn eigen populariteit. Dit kan bereikt worden door voorlichting van de bosbezoekers, kanaliseren van de bezoekersstromen en een goede reglementering.

De Vlaamse Bosbouwvereniging is een vereniging zonder winstbejag die vooral binnen Vlaanderen werkzaam is. Daarnaast is het organiseren van vergelijkende buitenlandse studiereizen of activiteiten omtrent de wereldproblematiek eveneens mogelijk.

AKTIE VOOR STRUIKROVERTJES !

Stichting Omer Watzet neemt het op voor de meer actieve bescherming van de roofdieren in Vlaanderen. Directe aanleiding is de toename van de vos in onze streken en de hierdoor ontstane hetze tussen natuurbeschermers en jagers omtrent dit fenomeen.

Met een educatieve rondreizende tentoonstelling in het voorjaar '93 wil de Stichting Omer Watzet aan het grote publiek een degelijke informatie brengen over de meestal bedreigde roofdieren, hier struikrovertjes genoemd : wezel, hermelijn, bunzing, boom- en steenmarter, otter, das en vos. De tentoonstelling reist tussen 16 april en 4 juni

rond in de verschillende gemeenten van de Vlaamse Ardennen, het werkingsgebied van de vereniging.

Een begeleidende brochure (themanummer Onze Streek) over de roofdieren telt 20 blz. en bevat vele kleurenfoto's. Vanaf april '93 is deze verkrijgbaar tijdens de kantooruren in het Milieucentrum, Kattestraat 23 te 9700 Oudenaarde (055/31.80.91 - kantooruren - prijs 50 fr. of 30 fr. vanaf 10 ex). Men kan ook storten op rekening nr. 447-0590671-60 van S.O.W., Oudenaarde met vermelding "Struikrovertjes". Data en plaatsen van de tentoonstellingen zijn vermeld in de brochure.

NATIONAAL HOUTAMBACHTENMUSEUM

Het Nationaal Houtambachtenmuseum De Wimpe, Schransstraat 28 in 2270 Herenthout, is gewijd aan verscheidene ambachten die alles met hout te maken hebben. Enkele daarvan, zoals het ambacht van wagenmaker of klompenmaker, behoren reeds definitief tot het verleden. Aan de hand van levensgrote beelden, in authentieke kledij en uitgerust met het juiste gereedschap doet men de verschillende bewerkingen herleven. Doorgaans is dit museum alleen toegankelijk voor groepen,

onder leiding van een gids. Elke laatste zondag van de maand is iedereen welkom, ook individuele bezoekers, en dat tussen 10 en 17 uur. Bij die gelegenheid wordt telkens een ander beroep speciaal in de kijker geplaatst, waarbij uiteraard ook de nodige demonstraties horen. Op 25 april zal het ambacht van houtsnijden & beeldhouwen gemonstreerd worden. De toegangsprijs bedraagt 60 fr.

Info : (014)51.41.42.

DAG VAN DE AARDE

Op zondag 25 april 1993 organiseert de Bond Better Leefmilieu (BBL) de 'Dag van de Aarde'. De Dag van de Aarde was oorspronkelijk een Amerikaans initiatief - waarop miljoenen mensen en talrijke milieuorganisaties hun bezorgdheid om het milieu kenbaar maakten. De eerste 'Earth Day' werd 23 jaar geleden georganiseerd. Lokale milieuverenigingen organiseren op 25 april op méér dan 80 plaatsen in Vlaanderen diverse activiteiten : wandelingen, afvaart van Schelde of Dender, kasteelwandelingen in West-Vlaanderen, enz....

'Agenda op de agenda', zo luidt het nationale kampagneluik van de Dag van de Aarde 1993. Dit sluit aan bij de resultaten van de VN-konferentie over Milieu en Ontwikkeling, die vorig jaar plaats vond in het Braziliaanse Rio de Janeiro. Deze bijeenkomst werd immers afgesloten met de plechtige ondertekening van Agenda 21, het milieuakkoord voor onze aarde. Een overzichtelijke brochure en werkpakket, verkrijgbaar bij de BBL, geeft lokale (milieu)groepen talloze tips om deze Agenda op de gemeentelijke agenda te plaatsen. Voor meer informatie: 02/539.22.17

CURSUS BOS EN BEPLANTINGEN

Stichting Post-Hoger Landbouwonderwijs richt een 4-daagse cursus "Bos en beplantingen" in, in de maanden juni, september, oktober en november e.k. Doelgroep is iedereen die betrokken is bij

de aanleg en beheer van bos en beplantingen. De deelnameprijs bedraagt 1350 gulden. Voor nadere inlichtingen : Bureau PHLO, Postbus 8130, 6700 EW Wageningen, tel. 08370-84093 of 08370-84094.

TOEKOMST EILANDBOS VERZEKERD

Het Eilandbos, 2 ha groot, is gelegen in het centrum van Sint-Lievens-Houtem en eigendom van de gemeente sinds 1991. Midden '92 besloot de Houtemse gemeenteraad één derde van het bos te verkopen aan een plaatselijke firma. De oppositie riep artikel 90 van het Bosdecreet in, dat bepaalt dat bos in bezit van openbare besturen en

instellingen enkel bij besluit van de bevoegde minister kan verkocht worden. Van een besluit van de minister was hier geen sprake. Nu is de storm geluwd, want de gemeenteraad ziet definitief af van de verkoopplannen en zal een nieuw beplantingsplan voorleggen om het populierenbos aantrekkelijker te maken.

ILLEGALE ONTBOSSING TE GEEL

Te Geel-Ten Aart begon een eigenaar alvast aan een illegale ontbossing van een 3 hectare grote bossoppervlakte. Doel is een paardenlooppiste en parkeerplaats aan te leggen, hoewel de man in kwestie enkel in het bezit is van een normale kapvergunning van Waters en Bossen. Zelfs nadat de werken enkele malen door de gemeentepolitie waren stilgelegd bleef hij onverdroten doorwerken

met zware machines. Nu poogt hij met een laat-tijdige aanvraag voor een bouwvergunning de zaak in het reine te trekken. Het Waakzaamheidscmité heeft alvast aangedrongen bij de gemeente Geel om de in de kapvergunning verplicht gestelde herbebossing te laten uitvoeren en dus geen bouwvergunning af te leveren.

HOUTHALLEN-HELCHTEREN GEEFT HET GOEDE VOORBEELD ...

Nadat het gemeentebestuur van Houthalen-Helchteren in 1988 52 ha grond onttrokken heeft aan de landbouw en heeft verkocht aan Waters en Bossen voor uitbreiding van het Staatsnatuurreservaat Ten Haagdoornheide, heeft dezelfde gemeente nu 66 ha landbouwgrond in beheer gegeven aan Waters en Bossen voor bebossing.

Het gaat om gronden die 35 jaar geleden op onrechtmatige manier ontgonnen werden, en die nu met veel moeite vrij werden gemaakt van pacht. De helft van de oppervlakte is nu reeds bebost en de rest volgt in het plantseizoen 1993-1994. Als dat geen bloempje waard is !